

NY. 59. 4.

3
Q. B. F. F. F. Q. I. E. D. XXX V. OX
PRAEMISSA AD HOS. II SEGM. XXI
VERBI צרק EXPLICATIONE.

XII

OMNES MVSARVM PATRONOS, FAVTORES
AMICOS

AD

ORATIONEM

DE CAUSIS, CVR ANIMI DOTES STVDIO AT
QVE INDVSTRIA SINT EXCOLENDAE

A

CAROL. THEOD. CHRISTI. HANFFIO

NOSTRATE

IUVENE THEOLOGIAE STVDIOSO FELICISSIMI INGENII,
ATQVE OPTIM.S ANIMI DOTIEVS, DOCTRINA, DEO IUVANTE
MAGIS MAGISQVE EXPOLIENDIS, ORNATO

DOMINICA IVDICA M DCC LXXX

HABENDAM

QVA DECET OBSERVANTIA

INVITANT

DIRECTOR

ET

RELIQVI PROFESSORES

COBVRGI, FORMIS AHLIANIS

6.

Hieronymus, qui scripserat, „Mediator autem vnus non est,“ mox addit: „Manum Mediatoris, potentiam et virtutem eius debemus accipere, qui cum secundum Deum vnum sit ipse cum Patre, secundum Mediatoris officium alius ab eo intelligitur. Quia vero lectionis ordo confusus est, et hyperbato perturbatur, sic nobis reddendus videtur: Lex posita est per angelos in manu Mediatoris, propter transgressiones ordinata per angelos, donec veniret semen, cui repositum erat. Semen autem haud dubium, qui Christum significet, qui ex Matthaei quoque principio comprobatur, esse Filius Abraham, scriptura referente: Liber generationis Iesu Christi, Filii Dauid, Filii Abraham.“ Illud mirabile videtur, Lectionem hanc Hieronymi mendosam, „Mediator autem non est vnus,“ in Arabica etiam atque Aethiopica reperiri interpretatione. In Latina enim Aethiopici exempli translatione, quam in Polyglottis Anglicanis habemus, *vnus* perperam est positum, Aethiops certe in reliquis etiam a veritate aberrat. Conuerit enim: *Interuentor autem non est vnus, Deus tamen vnus est duorum.* In altera vero explicatione eiusdem epistolae, ad Heliodorum Sanctum, cum reliquis scriptis Paulinis, missa, idem Hieronymus Tom. IX. Opp. p. 284 posuit: „Mediator autem vnus non est,“ addita explicatione: „Id est vnus partis.“ Porro scripsit: „Deus autem vnus est,“ adiectis verbis: „Hoc ideo addit, ne quis putaret Christum ab vnitae diuinae naturae penitus esse diuisum, quia Mediatoris suscepisset officium.“ Theodoretus haec adscripsit; *o de*

Meotras

§ XXI. Gen. 15. 5 et Gal. 3, 6. 16 - 21. explicatur. XCI

Μεσίτης ἐνός ἑστίν. Ἐμμεσίτευσε γὰρ τῷ λαῷ καὶ τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ Θεός εἷς ἐστίν. Ὁ καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῷ Ἀβραάμ δεδωκώς, καὶ τὸν νόμον τεθεικώς, καὶ νῦν τῆς ἐπαγγελίας ἡμῖν ἐπιδείξας τὸ πέρασ. Οὐ γὰρ ἄλλος μὲν ἐκεῖνα Θεός φηνομήσεν, ἄλλος δὲ ταῦτα. *Interuentor vnus non est. Interuentor enim fuit Moses populi et Dei. Deus autem vnus est, qui et promissionem Abrahamo dedit, et legem tulit, et nunc promissionis nobis ostendit complementum. Neque enim Deus alius illa, alius baec curauit.* Hieronymum et Theodoretum sequuti sunt fere omnes interpretes recentiores, qui tamen competentem et candido harum rerum iudici, qualis est Vir Ill. I. D. Michaëlis, nondum satisfecerunt, qui in Introductione vernacula in diuina noui foederis scripta § 103. p. 652 de Gal. 3, 20 sententiam dicens, *Ist auch gewiß, quaerit, dieser schwere Vers von der Hand Pauli? Fast sieht er aus, wie ein Einwurf, den sich jemand am Rande beygemerkt habe, und der in den Text gekommen seyn könnte. Er ist so sehr entbehrlich.*

Vocabulum ἐνός ergo in segmento 20, cuius, a reliquis omnibus recedens interpretibus, nouam propono expositionem, ex mea sententia, ob contextae orationis cohaerentiam, ad vnum Abrahami filium est referendum, et vltima eiusdem versus verba, ὁ δὲ Θεός εἷς ἐστίν, sic sunt explicanda, εἷς δὲ ὁ Θεός ἐστίν, vnus enim Deus est. Subiectum certe saepe posteriori, attributum autem priori loco poni ex Dialecticis, et particulam δὲ saepe idem ac γὰρ significare, vel ex Vigeri Graecae dictionis idiomatibus est notissimum. Fortasse nunc segmento hoc non amplius facile carebimus, fortasse posthac non videbi-

XCII § XXII. Deut. 6, 25 et צַדִּיק explicatur.

debitur eiiciendum, sed potius ob orationis continuitatem necessarium. Nouum certe hoc est diuinitatis Christi argumentum, illis praecipue, qui seruatores nostrum a Paulo Deum appellari negant, opponendum. Nouum praeterea hoc est, ni fallor, propositionum personalium exemplum: *Filius Abrabami vnus est Deus legum lator.*

§ XXII.

Deut 6, 25 exponitur, ac de significatibus verbi צַדִּיק agitur.

Deut: 6, 25 וְצַדִּיקָה Atque innocentiae nobis erit, si studemus obsequi omnibus his praeceptis. Samaritanus codex consentit. Eodem modo Chaldaeus conuertit: לְנֹחַת תְּהִי לָנוּ וְנִכְוָתָהּ תְּהִי לָנוּ Graecus inepte atque ex ingenio Iudaico: καὶ ἐλεημοσύνη ἔσται ἡμῖν, Et eleemosynae erit nobis, Latinus ad sententiam magis ab ipso confictam, quam ad verbum interpretem Graecum transfert: *Eritque nostri misericors.* Syrus vocabulum וְדִקְוָתָהּ retinet. Arabs ex ingenio Iudaico posuit: וְדִקְוָתָהּ Et bona opera erunt nobis. Samaritica translatio habet: וְזָכוּ Et innocentiae erit nobis. Chaldaeus recentior scripsit: *Et innocentia seruabitur nobis ad saeculum futurum.* Ezrides adscribit: „Sunt, qui dicant, hinc innui mercedem praeceptorum „in saeculo futuro, et quidem sensu proprio, quia nos „oporteat, מְדַרְךְ הַצַּדִּיקָה ex doctrina innocentiae, ob- „seruare eius voluntatem, nam ipse est dominus noster, „ac firmum mihi esse videtur, omnes gentes visuras esse, nos esse innocentes obseruatione praeceptorum et „statutorum eius שהם צַדִּיקִים quia haec sunt vera, id „est,

est, nobis et naturae nostrae consentanea, sic enim scriptum legimus Deut. 4, 8. " Drusus quidem adiecit: „Sensus, iusti non tantum audiemus, sed etiam erimus apud Deum et homines. Nam iustus, qui facit opera iusta. Opera iusta facit qui legem observat, faciendo omnia quae Deus praecepit in ea. Adhaec cum serui eius simus, et ipse sit Dominus noster, debemus custodire, quae nobis custodienda reliquit. Hoc ius et aequum postulat. LXX ἐλεημοσύνη ἔσται ἡμῖν, Ceterum quoniam Iustitia quandoque ponitur pro Benignitate, sunt, qui hoc loco innui putant mercedem, quae manet iustos in futuro saeculo." Sed haec Graeci translatio sinistrae exposita in causa fuit, cur quam plurimi in errorem deducerentur. Sibi enim persuaserunt, quia ἐλεημοσύνη primo *miseriordiam*, deinde *stipem* significaret, eundem significationum ordinem etiam in vocabulo Hebraico, Arabico, Aramaeo atque Aethiopico קָרָא obtinere. Coniunxerunt deinde cum *miseriordiae* notione illam *benignitatis*, atque inde ortae *felicitatis*, et rem a se confectam esse opinati sunt. Apud orientales vero alius plane significationum verbi קָרָא observatur ordo, a Schultensio iam indicatus. Significat ergo 1. *Rectus, rigidus, iustus, acer fuit*, Ies. 49, 24. Koh. 7, 16. 2. *Verus, integer, sincerus, amicus fuit*, Ps. 98, 2. Ies. 10, 22. Hiob. 27, 6. 3. *Innocens, incorruptus fuit*, Ier. 11, 20. Leu. 19, 36. Deut. 25, 15. Ezech. 45, 10. 4. *Aequus, conueniens, debitus fuit*. 2 Sam. 19, 29. Ies. 58, 2. Ier. 22, 3. Neh. 2, 20. Apud Arabas a sinceritate atque integritate non a benignitate et beneficentia nomen accepit

XCIV § XXIII. De Δαμοσύνη et Gen. 19, 19 agitur.

amicitia, צרמקא Prou. 17, 9, Coniug. III. et VI, *since-
rus fuit*, *amicitiam coluit*. Arabes porro ab eo quod
conueniens et debitum est, *decimas atque eleemosynas* eo-
dem nomine צרמקא appellarunt, Pl. 109, 10. Act. 3, 2.
Coran. 2, 197. 4, 113. 9, 106. 33, 34. 58, 13. edit. Ma-
racc. Putarunt enim populi illi, eleemosynas, vt deci-
mas, res esse atque opes Deo debitas. Itaque Coni V.
significat, *eleemosynam*, siue, *quod Deo debetur, largitus est*,
Coran. 2, 281. 4, 91. 12, 88. 57, 17. 63, 10, edit. Maracc.
Ab eo itidem quod *conueniens est et debitum* צרמקא et
צרמקא Coran. 4, 3, *dos* nomen est sortita, quae a sponso
sponsae promittitur aut datur, Coni. IV. *Dote seu spon-
salitio munere donauit mulierem, eoque expresso et nominato
coniugem sibi asseruit illam*. Eleemosynas certe apud ori-
entales populos haudquaquam a beneficentia, sed, vt
decimas, ab eo quod conuenit, et debetur nomen ha-
bere, testatur synonymum זכו siue זכוי *Accreuit, auctus,
purus, pius, iustus fuit, conuenit, decuit*, Coniug. II. *larmi-
tus est eleemosynam*, Coran. 35, 18. Coniug. V. Coran.
87, 14. Inde ductum est nomen זכאת siue זכוח *quod
de opibus ex lege datur ac consecratur Deo, uti sunt deci-
mae item eleemosynae, quod iis sanctificantur augetur-
que opes reliquae*, Coran. 2, 42. 83. 110. 31, 4. 33, 32. 41,
7. 58, 13. 73, 19, edit. Maracc.

§ XXIII.

Vocabulum Δαμοσύνη et Gen. 19, 19 explicatur.

At obstat sententia Viri in his literis versatissimi,
Equitis Ill. I. D. Michaëlis in Bibl. Orient. et exeget. P. IX

n. 135

n. 135. p. 13 scribentis: „Eben so findet man δικαιοσύνη
 „1 B. Mos. XIX, 19. XX, 13. XXI, 23, wo sich die ge-
 „wöhnliche Bedeutung *Gerechtigkeit* nicht schickt — Es
 „heißt hier klar, *Gütigkeit*, *Wohlthat*, ohngefähr wie
 „Matth. I, 19.

Sed licebit meam qualemunque subiungere senten-
 tiam. Nempe puto δικαιοσύνη esse, *iustum, pium, et de-
 bitum officium*, quod Cic. etiam VI epist. I. commemo-
 rat. *Eine väterliche, kindliche, eheliche oder Freundschafts-
 Pflicht*. Quod officium longe differt a beneficio, Sene-
 ca iudice de Benefic. III c. 18, *Sunt*, inquit, *qui ita
 distinguant, quaedam beneficia esse, quaedam officia, quae-
 dam ministeria*. Beneficium esse, quod alienus det: *alie-
 nus est, qui potuit sine reprehensione cessare*. Officium esse
*filii, uxoris et earum personarum, quas necessitudo suscitatur,
 et ferre opem iubet*. Ministerium est serui, quem conditio
 eo loco posuit, ut nihil eorum quae praestat, imputet supe-
 riori. Ad quem locum Lipsius adscripsit: „Necessitu-
 „do) Festi nota huc facit: *Necessarios esse, ut Gallius
 „Aelius ait, qui aut Cognati, aut Adfines, et in quos neces-
 „saria Officia conferuntur, praeter ceteros*. Ille duos gra-
 „dus Necessitudinis, tertium etiam Corn. Fronto facit,
 „Meritorum. *Necessitudo, inquit, est vel sanguinis, vel
 „meritorum, cum praeceptoribus, cum amicis*.“ Vide-
 bimus nunc quid Aristoteles de δικαιο et δικαιοσύνη com-
 mentetur. Is Ethicor V cap. 2 scribi: *ὁ δίκαιος, ὁ
 τε νόμιμος καὶ ὁ ἴσος τὸ μὲν δίκαιον ἀρετὴ, τὸ νόμιμον καὶ τὸ
 ἴσον*. Δίκαιος est legum atque aequitatis observator: δι-
 καιον autem est legitimum et aequum. Ibidem cap. 3:

XCVI § XXIII De Δικαιοσύνη et Gen. 19, 19 agitur.

Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστὶ τελεία, ἀλλ' ἔχ' ἀπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον — Διὰ τὸ αὐτὸ τῆτο καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἢ δικαιοσύνη, μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. Ἄλλω γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἀρχοντι, ἢ κοινῶ. Δικαιοσύνη ἐστὶ *virtus perfecta, at non simpliciter, sed propter alios* — Propterea δικαιοσύνη sola ex virtutibus aliis utilis esse videtur, quia ad alios se refert. Peragit enim quae aliis profunt, vel principi, vel reipublicae. Ibid. cap. 6: Ἔστιν ἀρετὴ δίκαιον ἀνάλογόν τι, τὸ γὰρ ἀνάλογον, εἰ μόνον ἐστὶ μοναδικῶς ἀξιοῦμῃ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀξιοῦμῃ. Ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγῳ. Δίκαιον ἐστὶ proportio quaedam. Proportio enim non soli numero singulari est propria, sed generatim numero. Proportio enim aequalitas est rationis.

* * * * *

Sed relinquenda sunt incepta orationis filia. Indicendum enim est Examen, quod dicunt, Vernum, Deo Iuvante in Ill. Gymnas. Casimir. Academ. cum Oratione Censoria a. d. XIII, XIV. et XV. Martii anni vertentis habendum, quam Gymnasii nostri Iustrationem ut Splendidissimi eiusdem Curatores sua exornent praesentia obseruantissime rogamus. Vos autem Casimiriani Carissimi, nunquam committetis, ut Vos Vestro defuisse videamini officio. Deinde Examen in Schola Senatoria a. d. XVI. et XVII. eiusdem mensis instituetur. P. P. e tabul. Casimir. Dom. Iudic. MDCCLXXX.

Fd 6020 II

(2)

ULB Halle

3

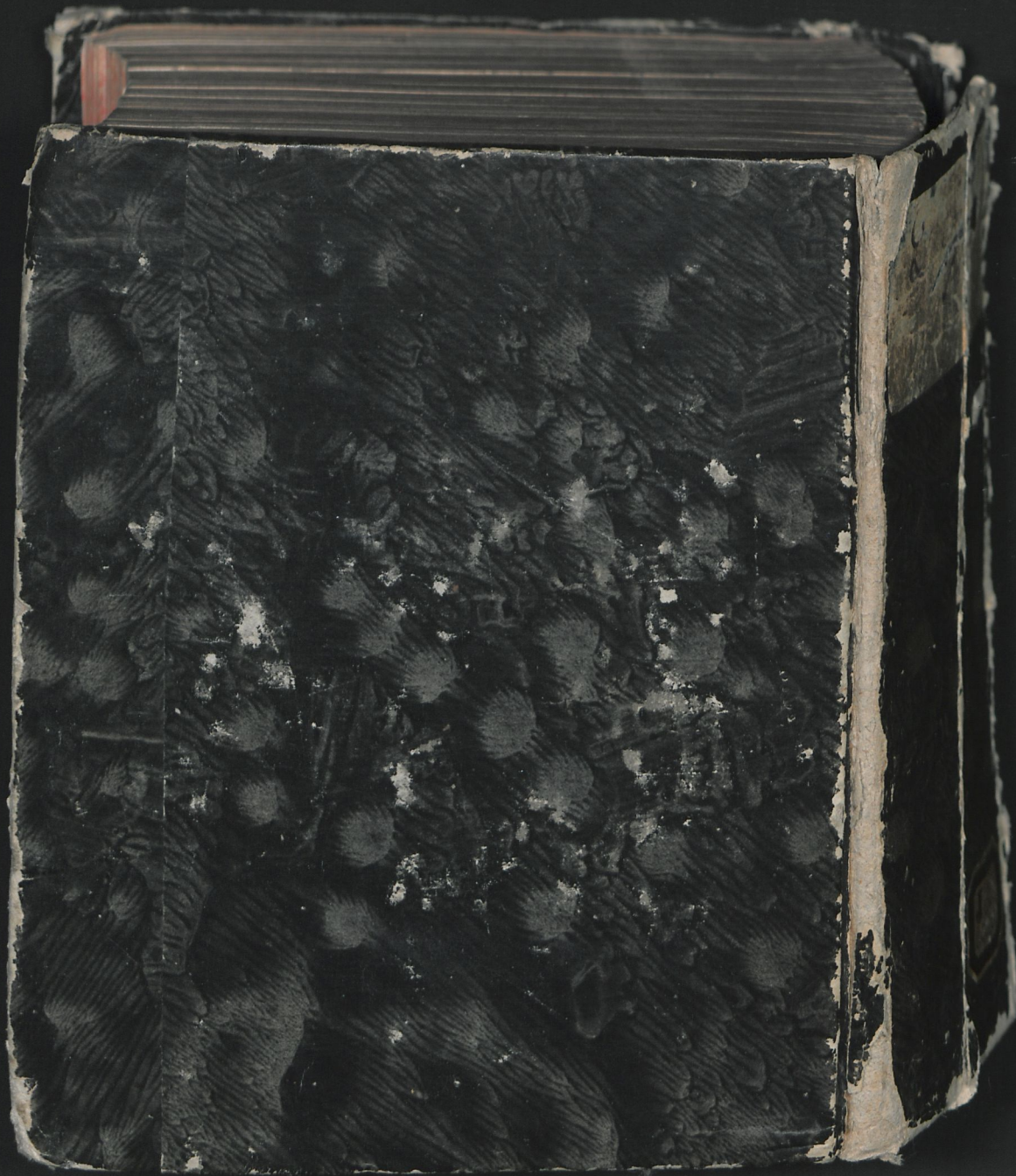
003 772 209

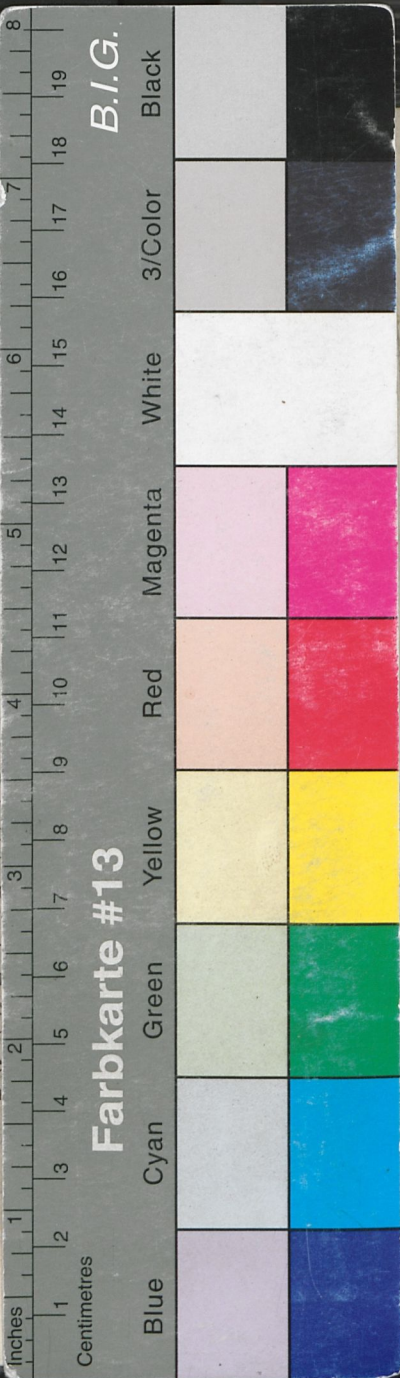

FA-90C

VMA [unclear]

3

Q. B. F. F. F. Q. L. E. D. D. XXX A. OX
PRAEMISSA AD HOS. II SEGM. XXI
VERBI פָּרָשׁ EXPLICATIONE

XII

OMNES MVSARVM PATRONOS, FAVTORES
AMICOS

AD

ORATIONEM

DE CAVSIS, CVR ANIMI DOTES STVDIO AT
QVE INDVSTRIA SINT EXCOLENDAE

A

CAROL. THEOD. CHRISTI. HANFFIO

NOSTRATE

IUVENE THEOLOGIAE STVDIOSO FELICISSIMI INGENII,
ATQVE OPTIMS ANIMI DOTIBVS, DOCTRINA, DEO IUVANTE
MAGIS MAGISQVE EXPOLIENDIS, ORNATO

DOMINICA IVDICA M DCC LXXX

HABENDAM

QVA DECET OBSERVANTIA

INVITANT

DIRECTOR

ET

RELIQVI PROFESSORES

COBVRGI, FORMIS AHLIANIS

6.

